

Vol. 22
oktobar 2021.

Centar za američke studije | Filozofski fakultet | Čika Ljubina 18-20,
11000 Beograd, Serbia
centarzaamerickestudije@gmail.com | NEWSLETTER editors: Katarina Beširević, Vukašin Zorić,
Emilija Cvetković

Vesti

Naš gost u okviru serije razgovora „**Moja Amerika**“ 26. oktobra bio je pisac, dobitnik NIN-ove nagrade i predsednik udruženja KROKODIL Vladimir Arsenijević. Sa Vladimirom Arsenijevićem razgovarali smo o Marku Tvenu i utisku koji je povratak na njegove romane nakon detinjstva ostavilo na našem gosta. Razgovarali smo i o Tomasu Džefersonu i Bendžaminu Frenklinu, kao i o položaju Afroamerikanaca od njihovog vremena do danas. Takođe, Vladimir Arsenijević osvrnuo se na uticaj američke pank scene na Jugoslaviju, kao i na svoja putovanja u Njujork, Las Vegas i Los Anđeles.

Studenti Centra za američke studije imali su priliku 22. oktobra da posete izložbu jugoslovensko-američkih odnosa „**Usponi i padovi, domašaji i promašaji... I ono što smo zaboravili**“ u Centru za kulturnu dekontaminaciju. Kroz postavku su nas sproveli autori izložbe Ana Miljanić (direktorka CZKD) i Branislav Dimitrijević (istoričar umetnosti i kustos).

Sadržaj izložbe možete pogledati na linku:
<https://www.upsdownshighslows.com/sr/>

Centar za američke studije, pod pokroviteljstvom Ambasade SAD i u saradnji sa UDI-Euroclio i Narodnom bibliotekom Srbije, od oktobra je započeo je rad na projektu „**Američka istorija u učionici: američki uticaji na popularnu kulturu i svakodnevicu u Srbiji (1914-1941)**“. Cilj ovog projekta jeste da prikaže uticaj američke kulture na svakodnevni život (modu, film, muziku, sport...) u Srbiji u međuratnom periodu kroz prelistavanje štampe iz ovog vremena. Ovde možete pogledati neke od primera koje smo izdvojili iz našeg istraživanja.

▲ „Ilustrovani list”, 22.9.1929.

▲ „Ilustrovano Vreme”, 20.12.1930.

Dejvid Vujić

Sjedinjene Države su već barem vek i po jedan od najvažnijih svetskih centara naučne inovacije. Stoga, nije neobično što su poznati naučnici poput Nikole Tesle i Mihajla Pupina svoje inovacije patentirali upravo u SAD, i što nam u kontinuitetu s one strane Atlantika stižu vesti o doprinosima naučnika srpskog porekla. Poznato je da je sedam srpsko-američkih naučnika učestvovalo u slanju ljudske posade na Mesec, u sklopu misije Apollo 11. Od njih, među živima je ostao samo jedan – Dejvid Vujić (David Vuich). Vujićev otac došao je početkom 20. veka u Sjedinjene Države iz okoline slavonskog mesta Okučani, dok mu je majka došla sa Banije. Nastanili su se u čeličarskom mestu Midland u Pensilvaniji, u kome se formirala zajednica srpskih emigranata. Dejvid Vujić ističe da se u njegovoj kući govorio srpski, i da su se

praktikovali običaji nasleđeni od predaka, poput slave. Uprkos rano iskazanom talentu za muziku, na koledžu se preusmerio ka avioinženjeringu, što ga je kasnije preporučilo za poslove pri američkoj vojsci i Nacionalnoj vazduhoplovnoj i svemirskoj administraciji (NASA). Tokom svoje prve posete Jugoslaviji, neposredno nakon lansiranja prvog čoveka na Mesec, Vujić ističe da je doživeo otkrovenje kada je posetio rodno selo svoja oca. Do danas nije prestao da bude angažovan na razvoju američko-srpskih odnosa.

Gordana Vunjak-Novaković

Ukoliko u budućnosti budete mogli da u prodavnici ljudskih delova tela zamenite svoj organ koji otkazuje, znajte da treba da budete zahvalni i Gordani Vunjak-Novaković, naučnici srpskog porekla, inovatorki u oblasti bioinženjeringa i profesorki Univerziteta Kolumbija. Svoju akademsku karijeru profesorka Vunjak-Novaković započela je na Univerzitetu u Beogradu, a bila je i Fulbrajtova stipendistkinja na MIT. Teško je preceniti doprinos profesorke Vunjak-Novaković savremenoj nauci. Njene monografije i trocifren broj naučnih članaka citirani su preko 36.000 puta, što je čini među najcitiranim naučnicima svih vremena, u svim oblastima. Sa studentima je osnovala četiri kompanije za bioinženjering i rukovodila primenom novih metoda u uzgajanju tkiva koja se koriste u regenerativnoj medicini.

Čitavo naučno delo profesorke Vunjak-Novaković posvetila je pokušaju da se poveća kvalitet i dužina ljudskog života i da se pronađu metodi lečenja najopakijih bolesti, poput kancera. Između ostalih počasti, profesorke Vunjak-Novaković je članica Srpske akademije nauka i umetnosti, ali i američke Akademije. Jula ove godine, osvojila je prestižnu nagradu publike za najboljeg inovatora, pod pokroviteljstvom Evropskog zavoda za patente. Primer profesorke Vunjak-Novaković je podsetnik mladim naučnicima da je moguće postati svetski relevantan naučnik uz kreativan i inovativan pristup i volju za prevazilaženjem disciplinarnih granica, ali i da je važno pronaći institucionalni okvir za ostvarenje sopstvenog potencijala.

Počeci džeza u Beogradu

Moć džeza kao korisnog sredstva kulturne diplomatije Sjedinjene Države uvidele su tek u vreme hladnog rata. Međutim, ovaj muzički pravac osvaja evropski kontinent, a sa njim i Jugoslaviju, još u međuratnom periodu. Prodor džeza u glavni grad Kraljevine išao je ruku pod ruku sa modernizacijom države koja se najviše ogledala u prihvatanju zapadnih vrednosti. Dok su holivudski filmovi preplavljivali bioskope, a američka moda ulice, džez je svojim ritmom osvajao beogradske klubove.

Prve džez svirke u Beogradu zabeležene su 1920-ih, a prvi džez orkestar u Srbiji, „Studentski Mickey Jazz“, Rafael Blam oformio je 1927. po uzoru na američke orkestre. Tokom 1930-ih broj džez orkestara se povećava, a neki od njih bili su: „Cion Jazz“, „SADŽO“ (Studentski akademski džez orkestar), „Melody boys“, „DŽOS“ i drugi. Međutim, pored lokalnih džez orkestara (a bilo ih je i širom Srbije, između ostalog u Šapcu, Valje-

vu i Kikindi), Jugoslaviju i Beograd su posećivali i američki bendovi, „The Revelers“ i grupa „Louisiana“ sa džez operetom. Neizostavno je pomenuti i dolazak jedne od najvećih svetskih zvezda „vremena džeza“, Džozefine Bejker. Bejker je Jugoslaviju posetila prvi put 1929. kada je nastupala u Beogradu i Zagrebu. U beogradskom „Lukstoru“ skupljala je priloge za najsiromašnije građane i svoje potpise delila oduševljenoj publici.

Džez se u međuratnom Beogradu slušao na mestima poput „Kasine“ ili „Džokej kluba“, a zainteresovani za najmodernije plesove poput čarlstona i black bottom-a, pohađali su časove u studiju Petra Stojića pored „Kasine“.

◀ „Studentski Mickey Jazz“ orkestar, 1927.

Izvor: Mihailo Blam, „Jazz u Srbiji 1927-1944“, Beograd 2011.

Fulbrajt u Jugoslaviji

Neposredno nakon Drugog svetskog rata, američki senator Vilijam Fulbrajt zagovarao je uspostavljanje obrazovnog programa koji bi bio značajno sredstvo američke kulturne diplomatije i koji bi doprineo bližoj saradnji SAD i drugih država. Avgusta 1946. Kongres je izglasao Fulbrajnov zakon, čime je započeto sprovođenje najprestižnijeg programa obrazovne i kulturne razmene. Implementacija ovog programa podrazumeva potpisivanje bilateralnog sporazuma između SAD i drugih država, a sredinom šezdesetih godina, Jugoslavija se našla među potpisnicama.

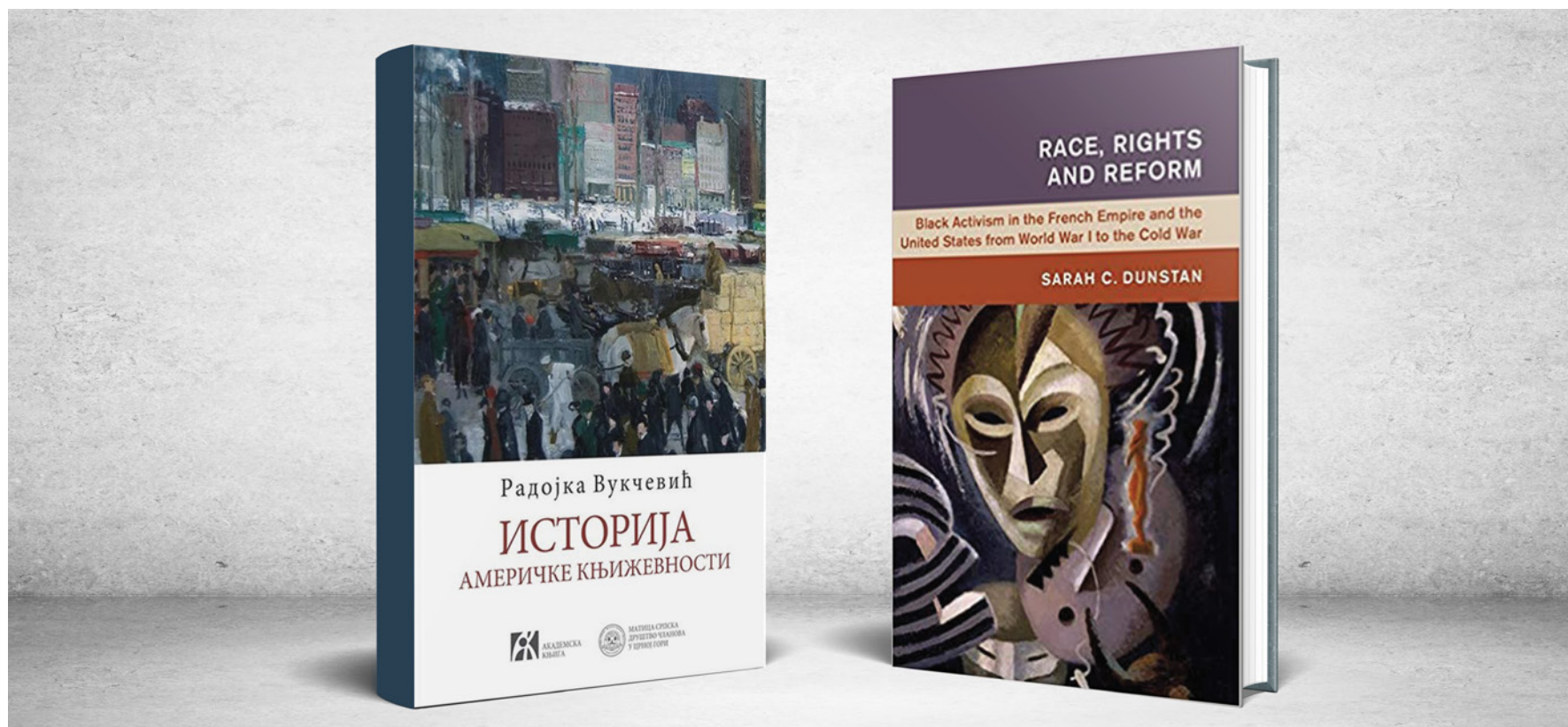
Jugoslovensko-američki odnosi na nivou kulturne saradnje bili su razvijeni i pre potpisivanja sporazuma, ali je Fulbrajnov program doveo do kulminacije kulturne razmene dve države. Kako je Jugoslavija bila prva socijalistička država sa kojom je Amerika sklopila ugovor o kulturno-prosvetnoj razmeni, potpisivanju

Josip Broz Tito i Vilijam Fulbrajt, Brdo kod Kranja, 14. 11. 1966. Izvor: Muzej Jugoslavije

sporazuma u Beogradu, 9. novembra 1964, prisustvovao je i sam Fulbrajt, a potpisnici u ime dve države bili su Berk Elbrik, ambasador SAD u Beogradu, i Janez Vipotnik, sekretar za prosvetu i kulturu SIV-a. Ovom prilikom senator Fulbrajt je izjavio da je implementacija programa kulturno-prosvetne razmene način da se prevaziđe „verovanje da različite političke filozofije ne mogu da postoje zajedno u istom svetu.“ Tokom svog boravka u Jugoslaviji senator je pored Beograda posetio Novi Sad, Dubrovnik, Pulu i Ljubljano i sastao se sa najvišim jugoslovenskim zvaničnicima, od kojih su svakako najznačajniji Tito, Kardelj i Koča Popović.

Mnoge ugledne ličnosti iz političkog, kulturnog i akademskog sveta u Srbiji bili su stipendisti Fulbrajnovog programa, a samo neki od njih su: Svetlana Bojković, Vida Ognjenović, Ranko Bugarski, Marija Bogdanović, Slobodan Šijan i mnogi drugi.

Radojka Vukčević, **Istorija američke književnosti**, Novi Sad: Akademska knjiga; Podgorica: Matica srpska - Društvo članova u Crnoj Gori, 2018.

Sjedinjene Američke Države, u svoj svojoj složenosti, teško je istinski upoznati bez kontakta sa američkom književnošću. No, zainteresovani početnik može se obeshrabriti u susretu sa ogromnom književnom produkcijom koja ima viševjekovni kontinuitet. Gde, i kako, započeti? Odgovor na ovo, i druga brojna pitanja, čitalac bi mogao pronaći u „**Istoriji američke književnosti**“, autorke Radojke Vukčević. Vukčević je redovna profesorka na Filološkom fakultetu u Beogradu, na Katedri za anglistiku. Kroz čitavu karijeru, autorka se bavila proučavanjem američke književnosti. Za svoja istraživanja SAD, autorka je 2020. bila nagrađena od strane udruženja „**Fulbrajt i prijatelji**“. U knjizi, istorija američke književnosti podeljena je na sedam hronoloških celina od pretkolonijalnog i kolonijalnog doba do književnosti „krize“, koja je nastala nakon terorističkih napada od 11. septembra 2001. Autorkina namera bila je da ponudi izbor koji će uvažiti pluralističku prirodu američke kulture, te nisu izostavljena poglavlja o ženama-književnicama, ni poglavlja o književnosti Afroamerikanaca, književnosti američkih domorodaca, ni azijskoamerička književnost. Cilj nije bilo stvaranje nekakvog novog kanona, koji bi zamenio dominaciju belih protestanata američkom kulturom, nego otvaranje vidika i rasprave o tome šta sve američka književnost jeste, i šta može da bude. Upravo otvoren i multiperspektivan pristup, primenjen u „**Istoriji američke književnosti**“, čini ovu knjigu odličnom odskočnom daskom za poznavanje američke kulture i društva ne samo za studente anglistike, nego i za širu javnost.

Sarah C. Dunstan, **Race, Rights and Reform. Black Activism in the French Empire and the United States from World War I to the Cold War**, Cambridge: Cambridge University Press, 2021.

Kada govorimo o borbi za građanska prava Afroamerikanaca u Sjedinjenim Državama, često zapostavimo kontekst globalnih procesa emancipacije, koji su jedna od značajnijih tekovina 20. veka. Zahvaljujući monografiji-prvencu Sare Danstan, ubuduće ćemo lakše moći da posmatramo proces emancipacije Afroamerikanaca kao deo svetskog trenda, uprkos svim lokalnim specifičnostima. Autorka, sa Univerziteta kraljice Meri u Londonu, interesuje se za crnačku borbu za prava u Britanskom i Francuskom carstvu i SAD. Njena komparativna studija „**Race, Rights and Reform**“ pokazuje sličnosti i razlike u pristupu crnih intelektualaca političkoj borbi u Sjedinjenim Državama i Francuskom carstvu, od Prvog svetskog rata do prve polovine šezdesetih godina. Autorka je rezultate svog istraživanja sistematizovala u sedam tematskih poglavlja. Među njima, možemo istaći poglavlja o ulozi crnaca u wilsonovskom pokretu, te odnosu crnih intelektualaca prema ideologijama koje su odredile epohu: komunizmu i fašizmu. Zaključno poglavlje posvećeno je kontekstu dekolonizacije, kada je Francusko carstvo razgrađeno, a Sjedinjene Države reformisane u smeru emancipacije Afroamerikanaca. Monografija je zasnovana na bogatoj građi brojnih američkih i francuskih arhiva, periodici na engleskom i francuskom jeziku, kao i na važnijim publikacijama crnih intelektualaca istraživanih perioda. Ova monografija biće korisna zainteresovanim za pitanje rase u 20. veku, kako zbog raznovrsnosti korišćene građe, tako i zbog inovativnosti u metodološkom pristupu problemu.

Voices of Democracy

<https://voicesofdemocracy.umd.edu/>

Zajedničkom inicijativom Univerziteta u Merilendu i Pensilvaniji, 2005. godine otpočeo je projekat pod nazivom „Glasovi demokratije“. Kroz govore istaknutih ličnosti, od predsednika do političkih lidera i mislilaca, poput Abrahama Linkolna, Baraka Obame, Doroti Dej ili Eleonore Ruzvelt, problematizovana su pitanja relevantna za domen demokratije koja su se pojavljivala u američkom javnom diskursu u različitim epohama, ali koja su aktuelna i danas. Virtuelna platforma na kojoj je smešten projekat omogućava upoznavanje sa širokim spektrom govora, koji su, radi lakše pretrage, grupisani u tematske celine poput državljanstva i identiteta, građanskih prava, religije i morala, socijalne i ekonomske pravde, američkog internacionalizma, pitanja rata i mira. Format veb-sajta prilagođen je njegovoj edukativnoj ulozi, te je svaki od predstavljenih govora praćen dodatnim objašnjenjima vezanim za korišćeni vokabular, istorijski kontekst, preporučenim linkovima za dalje informisanje o temi, kao i nastavnim planovima, što ga čini idealnim za korišćenje na časovima retorike, istorije ili građanskog vaspitanja. Digitalna arhiva govora u tekstualnom, audio ili video formatu, predstavlja značajan izvor za istraživače i one koji žele da saznaju više o američkoj istoriji od 18. do 21. veka, te fenomenima i ličnostima koji su je obeležili.

The Ad*Access Project

<https://repository.duke.edu/dc/adaccess>

Digitalni repozitorijum Djuk Univerziteta tematskim diverzitetom i obimom dostupnog sadržaja nudi bezbroj istraživačkih mogućnosti. Posebnu pažnju privlači bogata kolekcija od preko 7000 digitalizovanih reklama i oglasa koje su se pojavljivale u američkim, ali i kanadskim novinama i magazinima u periodu od 1911. do 1955. godine. Značaj reklamiranja proizvoda sa ciljem prodaje bio je prisutan još od antičkih vremena, dok su tehnološki napredak i razvoj serijske proizvodnje predstavljali okvire u kojima se, krajem 19. i početkom 20. veka, ubrzano nametala potreba za usavršavanjem marketinške delatnosti. Sadržaj predstavljene digitalne kolekcije čine materijali jedne od najstarijih i najznačajnijih američkih marketinških agencija koju je, sredinom 19. veka, osnovao Džejms Volter Tomson. Sve reklame i oglasi u formatu fotografija, grupisani su okviru kategorija: radio, televizija, transport, lepota i nega, kao i Drugi svetski rat i moguće ih je pretraživati unošenjem ključne reči, odabirom vrste izvora, ciljne grupe kojoj je namenjen ili hronološke odrednice. Vizuelni efekat daleko prevazilazi značaj ove kolekcije, a dostupni materijali predstavljaju svedočanstva o razvoju američkog društva, kulture, ekonomije i tehnologije u dinamičnom razdoblju prve polovine 20. veka, zbog čega će ga istraživači, studenti i nastavnici obožavati!

Najave konferencije konkursi

Noć veštica

Oktobar se u Sjedinjenim Američkim Državama tradicionalno završava proslavljanjem Noći veštica (Halloween). Iako se 31. oktobar kao veče uoči dana Svih svetih obeležava u brojnim državama, običaji poput rezbarenja bundeve i maskiranja potiču upravo iz SAD. Na Noć veštica u Americi deca se obično maskiraju i idu od kuće do kuće tražeći slatkiše (trick-or-treat). Maskiranje ne izostaje ni kod odraslih, a namera je smisliti što strašniju masku. Rezbarenje bundeva (Jack O'Lantern), još jedan od običaja za Noć veštica, je tradicija koju su irski emigranti doneli sa sobom u SAD. Danas se Noć veštica na sličan način obeležava širom sveta, što je jedan od primera globalnog uticaja američke kulture.

Dan zahvalnosti

U Americi se svakog četvrtog četvrtka u novembru obeležava Dan zahvalnosti (Thanksgiving Day), praznik koji su doseljenici iz Velike Britanije doneli sa sobom u 17. veku, a kojim se slavi uspešna žetva i „daje zahvalnost“ za blagoslove u prethodnoj godini. Simbol Dana zahvalnosti je svakako čurka, koja se nalazi na trpezama prazničnih ručkova. Ove godine Dan zahvalnosti proslavljaće se 25. novembra, a tradicionalno u Beloj kući predsednik Džo Bajden „pomilovaće“ dve čurke.

Besplatna grupna savetovanja za domaće studente zainteresovane za master i doktorske studije u SAD počinju 30. oktobra u organizaciji Međunarodnog akademskog centra - **EducationUSA Srbija**. Kurs je besplatan zahvaljujući podršci Ambasade SAD u Beogradu i Birou za kulturne i obrazovne poslove Stejt departmenta. Saznajte više o pretraživanju katedri u SAD, planiranju procesa, pripremi i prijavljivanju i pronalaženju finansijskih sredstava za školovanje. Više informacija i prijava dostupni su na sajtu Centra - <https://bit.ly/3E5jqeu>

